

érdekközösségét. Ez a magyarázata a görög nép nagyságának és egyúttal romlásának. Mert Balzac szerint „A zseniálitás szörnyű betegség, minden író a szívében egy szörnyeteget hordoz, amelyik fölfalja minden érzelmét, rögtön, ahogy megszületett. Kié lesz a győzelem? A betegség diadalmaskodik-e az ember fölött, vagy az ember a betegségen? Valóban igen nagy embernek kell lennie annak, aki jellemét és tehetségét egyensúlyban tudja tartani. Ha a költő nem óriás, ha nincs herculesi ereje, akkor vagy a szívé, vagy a tehetségét áldozza fel.“ Ez a szörnyű betegség az egészséges szellemi élet szétesése, a tudat kettéhasadása. Minden erős érzélem, átélt benyomás az emberi lélekben kettőződést jelent, elválasztja bennünk a szemlélő és élvező ént a valóságban cselekvő-szenvedő éntől. A szemlélő, magára visszatérő én valóságos élősdívé fejlődhetik bennünk az igazán szenvedő rovására. A szenvedő átkozza az életet, pl. jóbarát vagy hitves halálakor; a szemlélő művész áldja a pillanatot, melyben mélységes érzélem új kifejezése, új világ tárul szemei elé.

Ez az élősdí esztétikai én fejlődik ki az alkotásra hajló görög emberben; elválasztja benne a cselekvő embert a gondolkodó embertől, az elveket az élettől, az eszményt a valóságtól. S mivel a legtöbb görög nem a Balzac-féle jellemóriás, ezért kiöli benne a valóságos jellem sok nemes érzését. Erre a célra két fogással él, letagad bennünk olyan tulajdonságokat, melyekkel rendelkezünk és fölékesít olyanokkal, amelyek nem illetnek meg. Az ilyen önámításra legnagyobb mértékben hajlik a tömeg-ember, tehát a görög nép zöme. Ezen az alapon értjük a delphii jósdát és az ősz

Sokratest, ha nem győzik elég gyakran ajánlani népüknek az önkritikát, a komoly önismeretet, mert gyökerében ez mentheti meg a nemzeti lelket s vele együtt a nemzet életét, függetlenségét.

A görög nép nem követte nagy lelki vezéreinek a szavát s ezért a görög kultúra kialudt, mielőtt Justiniánus császár hivatalosan meghozta volna halálós ítéletét az athéni főiskola bezárásával Kr. u. 532-ben. Szellemének egy része átszivárgott a kereszténységbe és megtermékenyítette Origenes, alexandriai Kelemen tudományát; Szt. Vazul, Nazianzi Gergely és Aranyászajú Szt. János ékesszólását. A másik fele ott él mindazokban a kultúrákban, amelyek utána következtek. Erjesztő kovász Bizáncban és a római császárságban, a középkor folyamán, a renaissanceban és az újkorban. Kétségbevonhatatlan ereje bizonyára nagy szerepet fog majd játszani az új Európa kiépülésében is.

MESTER JÁNOS

A szerb kultúrélet revíziója.

A nagyszerb végzet váratlan bekövetkezése óta a szerb kultúréletről úgyszólván semmit sem hallott a világ. Az összeomlás után, amikor a megkisebbedett ország népe magához tért, elsőnek az újjászervezett napisajtó adott életjelt a belső átalakulás megindulásáról. De ezek a beszámolók is inkább közigazgatási reformokról, a gazdasági élet új rendszabályairól adtak hírt, néha az erőltetett optimizmus, néha pedig a meghasonlottság hangján. Terjedelmes riportokban. A társadalmi és a kultúrélet ocsudása csak most következett el, közel egy esztendő után, amikor az új államkeretben lassan kitisztulnak az élet-

formák és az egyén, vagy a közösség szemlélete is hozzásimul az új követelményekhez.

„Ez az út visszatérést jelent a régi, jó hagyományokhoz“ — írja *Jonics Boriszláv* szerb közoktatásügyi miniszter a *Prosvetni Glasnik* (Közművelődési Közlöny) bevezető cikkében. A tudományos folyóirat 58-ik évfolyamának első száma nemrég jelent meg a közoktatásügyi miniszter kiadásában és ezzel a számmal új korszakot nyit a szerb nemzet kulturális életében. A folyóirat bevezetője mindenekelőtt a belső revízió végrehajtását sürgeti azoknak a hazug eszméknek a fölszámolásával, amelyek az összeomlást előidéztek. Első lépés ezen az úton a közoktatásügyi reform, hogy „az iskola visszatérjen a néphez“, ne legyen többé az internacionalizmus melegágya, hanem a szerb valóságérzésre nevelje az ifjúságot és előkészítse a nemzeti élet előtt álló „keserű problémák“ megoldására. Ezt a szent célt szolgálva a közoktatásügyi minisztérium maga vette kezébe a folyóirat irányítását és összegyűjtötte mindazokat a szellemi munkásokat, akik ezen az úton haladva az elesett szerb nép fölemeléséért dolgoznak.

A folyóirat úttörő cikkirői a kultúrélet új feladatairól szólnak, a közoktatásügyi reformok mellett behatóan foglalkoznak a közép- és felsőiskolák szerepével, az új szerb szellemiség kialakításával, a szerb sajtó nemzetnevelő szerepével és a régi szerb kultúr-

intézmények, alapítványok és tudományos társaságok újjászervezésével. *Vasziljevics* Miloszáv „Igazság és tévedés“ című tanulmányában a belső revízió szükségességét hangoztatja, *Ranics* Szvetozár dr., *Magazinovics* Maga, *Divljan* Branko, *Lilics* Todor az iskolareformról írnak, *Bogdánovics* Boskó, az új írógárda legfőbb erőssége a kulturális intézmények átalakításáról értekezik, *Sumárevics* Szvetiszláv pedig a szerb sajtó multjáról és jövőjéről közöl terjedelmes tanulmányt.

A folyóirat cikkei szintelenek, szárazak, nyersekek, mert a nagy átalakulás kezdeti stádiumában íródtak. A munkatársak között kevés még az ismert név és a jótollú író, de kezdetnek talán ez is elég. A ma még kicsiny és erőltetben szegény írógárda a közoktatásügyi minisztérium támogatásával nagy föladatakra vállalkozott s munkásságukban az a legnagyobb érték, hogy ilyen nehéz időkben vállalkozni mertek azoknak elvégzésére. Példaadás és szerepvállalás indítja el az új szerb kultúrélet vérkeringését, s ebben a munkában a *Prosvetni Glasnik* munkatársai az úttörők. Munkásságukat még nem lehet fölmérni, de jövőjük már eredményekkel kecsegtet és lehet, hogy már a közeljövő igazolni fogja útjuk történelmi jelentőségét: ha a belső revízió magához téríti a talajvesztett és eszméiben meghasonlott szerb értelmiséget.

LÉVAY ENDRE